

Bursa'da Bir Dergâh Kütüphanesi: Emir Buhârî Dergâhı Kitaplığı

NİLÜFER ATEŞ

Dr. Öğretim Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları, Yozgat, Türkiye, nilufer.ates@yobu.edu.tr

Geliş Tarihi / Received Date : 18.04.2020
Kabul Tarihi / Accepted Date : 11.06.2020
Yayın Tarihi / Published Date : 30.06.2020

Atıf/ Cite as

Ateş, Nilüfer. "Bursa'da Bir Dergâh Kütüphanesi: Emir Buhârî Dergâhı Kitaplığı". *İstem*, 18/35 (2020): 41-71. <https://doi.org/10.31591/istem.759545>

Öz

Osmanlı döneminde tekke ve dergâhlar, kitapların insanlarla kesiştiği mekânlar arasında yer almaktadır. Pek çoğunun çeşitli büyüklükte kütüphaneye sahip olması bunun en açık delilidir. Hayırsever kişilerin vakıfları ile kurulan ve zamanla vakıf veya bağış yoluyla daha da zenginleşen bu kütüphaneler, hem kendi dönemlerinde hizmet vermişler hem de kıymetli eserlerin günümüze ulaşmasında önemli bir fonksiyon görmüşlerdir.

Bursa'da kütüphanesi bulunan dergâhlardan biri, XV. yüzyılda kurulmuş olan Emir Buhârî Dergâhı'dır. Kütüphanenin varlığı, XIX. yüzyıl sonlarında karşımıza çıkmakla birlikte geçmiş, dergâha bağlı olarak daha önceki dönemlere dayanmaktadır. Bu makalede söz konusu dergâh kütüphanesinin oluşum süreci tartışılarak tarihî gelişimi ele alınmıştır. Günümüzde Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesinde muhafaza edilen dergâh kitaplığı çeşitli yönleriyle tanıtılmıştır. Ayrıca buradaki kitapların bir listesi hazırlanarak araştırmacıların dikkatine sunulmuştur. Bu sayede Emir Buhârî Dergâhı Kütüphanesi örneğinde dergâh kütüphaneleri ile ilgili bir bakış açısı kazanılması da hedeflenmiştir. Sonuç olarak dergâhlarda kurulan kütüphaneler sayesinde, bu kurumların ilim ve kültür merkezi özelliklerinin daha da pekiştiği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kitap, Vakıf, Bursa, Osmanlı, Tekke.

Abstract

A Library in Bursa: The Library of Emir Buhari Dargah

In the Ottoman period, the dervish lodges and dargahs are among the places where books meet with people. The fact that many have libraries of various sizes is the clearest evidence of this. These libraries, which were established with the waqfs of philanthropists and which became richer over time through donations or charities, served both in their own periods and served an important function in reaching today's precious Works.

One of the dargah with a library in Bursa is Emir Buhârî Dergâhı which was founded in XVth century. The existence of the library appears in the late XIXth century although its history is based on previous periods regarding to the dargah. In this article, the formation process of the mentioned dargah library and its historical development is discussed. The library of the dargah, which is preserved in Bursa İnebey Manuscript Library today, has been introduced in various aspects. In addition, a list of the books in that library was prepared and presented to the

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). (CC BY-NC 4.0)"

attention of the researchers. In this way, it is aimed to gain a perspective on the dargah libraries in the example of the Emir Buhârî Dargah Library. As a result, thanks to the libraries established in the dargahs, it is understood that the scientific and cultural center features of these institutions are further reinforced.

Keywords: Book, Waqf, Bursa, Ottoman, Dervish Lodges.

Giriş

Osmanlı kültür dünyası, keşfedilmeyi bekleyen zenginliklerle doludur. Kitaplar ve onlardan teşkil edilen kütüphaneler, bu zenginliklerin en başta gelenlerinden biridir. Osmanlı dönemi kütüphanelerinin önemli bir kısmı, tasavvufî düşüncenin ortaya çıkardığı kurumlar olan tekke ve dergâhlar bünyesinde tesis edilmişlerdir. Bu çalışmada Bursa Emir Buhârî Dergâhı'nda kurulmuş ve belirli bir süre şehrin kültür hayatında yer edinmiş olan kütüphane ele alınacaktır. Çalışmanın amacı; öncelikle bir tekke kitaplığının tarihî gelişim sürecini göstermek ve ihtiva ettiği kitap çeşitliliğini tanıtmak olmakla birlikte bunun, Osmanlı toplumunda dergâh-kitap münasebetinin anlaşılmasına da katkı sunacağı düşünülmektedir.

Osmanlı toplum hayatında kitapların bir araya getirildiği üç önemli kurum; cami, medrese ve dergâhtır. Her biri de aynı zamanda Osmanlı toplum düzeyinde kendine has özellikler taşıyan, müdavimlerini bilgi yönünden besleyen geleneksel eğitim kurumlarıdır. Medrese; belirli bir ilmî seviyedeki kimselere hitap ederken cami ve tekkede geniş halk kitlelerinin eğitimi sağlanmaktaydı. Bu kurumlardan biri olan tekke ve dergâhlar, tasavvufî ilkeler doğrultusunda nefis tezkiyesinin gerçekleştirildiği, evrâd ve ezkâr gibi belli türdeki ibadetlerin yerine getirildiği mekânlar olmanın yanı sıra aynı zamanda ilimle meşgul olunan, öğrenilen ve öğretilen yerlerdir.

Tasavvuf tarihinin ilk devirlerinden itibaren sûfîlerin ilmî faaliyetlere ilgi gösterdikleri, ilim öğrenme-öğretme, kitap okuma-yazma gibi meşguliyetler içerisinde oldukları bilinmektedir.¹ Sûfîler içerisinde pek çok müellifin varlığını hatırlatmak, sûfî-kitap ilişkisinin ne denli yoğun olduğunu göstermeye yeterlidir. Onların ilgilendikleri konular sadece tasavvuf olmamış, tefsir, hadis, kelim, mantık, felsefe, tarih, edebiyat gibi başka alanlarda da eserler okuyup yazmışlardır.² Bu yönüyle sûfîlerin kurdukları tekke ve dergâhlar, tarih boyunca dinî, sosyal, ekonomik, siyasî, askerî fonksiyonlar icra etmekle birlikte aynı zamanda birer ilim ve kültür merkezi olmuşlardır.³ Buldukları semt/mahallenin ilim ve irfan yuvası haline gelmişler; dervişlerin yanı sıra civardaki halkı da eğiten mektep işlevi görmüşlerdir.

Gerek dervişlerin gerek halkın dinî eğitim ve öğretiminde önemli bir yeri olan tekke ve dergâhların ilimle bağının göstergelerinden biri, sahip oldukları

¹ Gönül Gülşen Türk, *Tasavvuf Kültüründe Derviş-Kitap Münasebeti ve Tekke Kütüphaneleri*, (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995), 16-27.

² Abbasiler döneminde hicri 430 yılına kadar eser te'lif eden sûfîlerin sayısı 63 olarak tespit edilmiştir. Bk.: Fuat Sezgin, *Arap-İslam Bilimleri Tarihi: Almanca Aslın Türkçe Tercümesi* (İstanbul: Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Araştırmaları Vakfı Yayınları, 2015), 1/729-779.

³ İsmail Çelik, *Bir Eğitim Kurumu Olarak Tekke ve Zaviyeler*, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 61-65.

kütüphanelerdir. Onların çeşitli büyüklükte kütüphaneleri bulunmaktaydı. Bu kütüphanelerin çoğu da vakıflar yoluyla oluşturulmuşlardı. Kitap ve insanı bu-luşturan mekânlar olarak kütüphanelerin ortaya çıkışı ve gelişimi, İslam kültür ve medeniyetinde büyük ölçüde vakıf hizmeti kapsamında görülmüş ve yerine getirilmiştir.⁴ Osmanlı coğrafyasında da bu anlayışın devamı olarak eğitim öğre-tim merkezleri olan cami, medrese ve dergâhlarda ya da bunların dışında müs-takil bir birim olarak pek çok vakıf kütüphane kurulmuştur. Dergâh kütüphane-lerine bu açıdan bakıldığında İstanbul, Konya, Bursa gibi şehirler başta olmak üzere çeşitli yerlerde tekke, zaviye ve dergâhlara vakfedilen kitaplarla ilgili ka-yıtlar mevcuttur.⁵ Bazen bir şeyh, bazen de belirli bir tarikate gönül vermiş ha-yırsever kişilerin vakıfları ile kurulan ve zamanla vakıf ve bağış yoluyla daha da zenginleşen bu kütüphaneler, hem kendi dönemlerinde hizmet vermişler hem de sahip oldukları kitap birikiminin günümüze ulaşmasında önemli bir fonksi-yon icra etmişlerdir. Bu kütüphanelerde paha biçilmeyen kıymette çeşitli el yazması, müellif hattı yüzlerce yıl öncesine ait kitaplar muhafaza edilmiştir.

Osmanlı döneminde tasavvuf kültürü açısından oldukça zengin bir şehir olan Bursa'da⁶ dergâhlara ait kütüphaneler dikkat çekmektedir. Kendisine ait kütüphanesi bulunan sûfilerin⁷ yanı sıra vakfettikleri kitaplarla kütüphane ku-ranlar da vardır. Örneğin Semerkandiye şeyhlerinden Hüsameddin Bursevî, 1031/1622 yılında Temenye mahallesindeki tekkesinde bir kütüphane kur-muştur. Şeyh Efendi'nin, Bursa şer'iyye sicillerinde 4 adet vakfiye kaydı olup bunlardan birinde kitapların isim listesi de verilmiştir.⁸ Şeyh Mehmed Çelebi bin Şeyh Yakub ise, 980/1572 yılında Şeyh İlahi zaviyesine 16 parça kitap vakfet-miştir.⁹ Keza Şeyh Abdullah Efendi (Münzevî), 1201/1786'da Ulucami'de bir kütüphane kurmuştur.¹⁰

Hüdâvendigâr vilâyeti salnâmelerinde Osmanlı'nın son zamanlarında faali-yette bulunan Bursa kütüphaneleri hakkında bazı bilgiler yer almaktadır. Buna

⁴ Yahya Mahmud Cüneyd, *İslam Aleminde Vakıf Kütüphaneciliği*, çev. Süheyl Sapan (İstanbul: Kent Işıkları, 2009), 36-37.

⁵ İsmail E. Erünsal, *Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2008), 91-170; Konya Mevlevihane Kütüphanesi, dergâh kütüphaneleri içinde büyüklüğü ve kitap zengin-liği ile dikkat çekmektedir. Bk.: Hasan Basri Öcalan, "Bursa Dergâh Kütüphaneleri", *Gümüş-lü'den Günümüze Osmanlı Kültüründe Bursa*, (Bursa: Türkiye Yazarlar Birliği Bursa Şubesi, 2003), 75.

⁶ Tekke ve zaviyelerin kapatıldığı 1925 yılında Bursa'da 40 tekke bulunmaktaydı. Bk: Kamil Kepeci-oğlu, *Bursa Kütüğü*, haz. Hüseyin Algül vd., (Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2009), 4/173; Mustafa Kara, *Bursa'da Tarikatler ve Tekkeler*, (İstanbul: Sır Yayıncılık, 2001), 74.

⁷ Bursa Şer'iyye Sicillerinde bazı sûfilerin tereke kayıtlarında diğer eşyaların yanı sıra pek çok kitap da yer almaktadır. Örneğin Lâmi'î Çelebi'nin muhalledâfâtı arasında 126 parça kitap ya da yazı ev-rakı zikredilmiştir. Bk.: *Bursa Şer'iyye Sicilleri (932-939)*, A 191 39-40; İsmail E. Erünsal, "Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları IV: Lâmi'î Çelebi'nin Terekesi", *Journal of Turkish Stu-dies=Türklük Bilgisi Araştırmaları (Fahir İz Armağanı)* 14 (1990), 180-181; Hikmetî Mehmed Efendi'nin terekesinde ise, 408 adet kitap zikredilmiştir. Bk. *Bursa Şer'iyye Sicilleri (1164-1166)*, B 172 76b-77a; Ali İhsan Karataş, "İsmail Hakkı Bursevî Dergâhı Şeyhlerinden Hikmetî Mehmed Efendi ve Hanımı Salihâ Hatun'un Terekeleri", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/1 (2015), 78, 91-94.

⁸ *Bursa Şer'iyye Sicilleri (1031)*, B 41 158b-160a; Hasan Basri Öcalan, "Bursa Temennâ (Temenye) Dergâhı Vakfiyesi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (2000), 453-460.

⁹ *Bursa Şer'iyye Sicilleri (981-983)*, A 107 174b-175a.

¹⁰ *Bursa Şer'iyye Sicilleri (1200-1201)*, B 352 87b-106b.

göre 1303/1886 yılında kitap listeleri kaydedilen altı kütüphanenin üçü (Haraççioğlu, İsmail Hakkı, Eşrefzâde) dergâh bünyesinde bulunmaktadır. Diğerleri; Cami-i Kebir (Ulucami), Orhan (Cami), Hüseyin Çelebi (İnebey Medresesi) kütüphaneleridir. Bu tarihte kayda geçen kitap sayısı 4.291 adet olup kitapların kütüphanelere dağılımı şöyledir: Cami-i Kebir Kütüphanesinde 1.430 adet; Orhan Kütüphanesinde 333 adet; Hüseyin Çelebi Kütüphanesinde 982 adet; Haraççioğlu Kütüphanesinde 1.236 adet; İsmail Hakkı Kütüphanesinde 92 adet; Eşrefzade Kütüphanesinde 218 adet.¹¹

Bursa'daki dergâh kütüphaneleri sözü edilenlerle sınırlı değildir. Nitekim 1316/1898 tarihli vilâyet salnâmesinde dokuz kütüphane (Cami-i Kebir, İnebey, Orhan, Cizyedâr-zade, Eşref-zâde, İsmail Hakkı, Bahaüddin Efendi, Mısırî Efendi ve Mevlevihane Kütüphaneleri) hakkında tanıtıcı bilgi verilmiştir.¹² Söz konusu kütüphanelerin ilk üçü dışında diğerleri tekke kütüphanesidir. Yukarıda salnâme kayıtlarında geçmemekle birlikte Bursa dergâh kütüphanelerinden biri de Emir Buhârî Dergâhı Kütüphanesidir. Aşağıda bu kütüphanenin kuruluşu ve tarihi süreci ele alınacaktır. Ancak buna geçmeden önce kütüphanenin tesis edildiği dergâh hakkında bilgi verilecektir.

Emir Sultan el-Buhârî Dergâhı

Emir Sultan, Buhara kökenli bir sûfî olup XIV. yüzyıl sonlarında Bursa'ya gelmiştir. Bu yüzyılda Bursa, bilhassa da fetihden sonra (1326) Türkistan ve Horasan bölgelerinden Anadolu'ya doğru yapılan sûfî akınlarının yeni cazibe merkezi olmuştur.¹³ Bursa'nın merkezinde ve çevresinde abdal, dede, baba unvanlı pek çok sûfî türbesinin varlığı, bu yüzyılın hatıralarını yansıtmaktadır. Esasen bu durum, devrin Anadolu coğrafyasındaki siyasî ve askerî gelişmelerinin tabii bir neticesidir. Zira XIV. yüzyıl, Osmanlıların Bizans sınırında gaza misyonuyla fetih faaliyetleri yürüttüğü, diğer Anadolu beyliklerine galip gelerek öne çıktığı, beylikten devlet haline geldiği, Bursa'nın da bu yeni devlete başkent olduğu, Anadolu'nun yanı sıra Rumeli'de hızlı bir şekilde ilerlemenin sağlandığı bir dönemi ifade etmektedir.

Emir Sultan lakabıyla meşhur olan Buharalı Muhammed Şemseddin, gençlik yıllarında memleketinden ayrılarak çeşitli seyahatler yapmış, ardından da 1390'lı yıllarda Bursa'ya gelerek yerleşmiştir.¹⁴ Genç sûfî, bir müddet sonra burada dergâhını kurmuş ve tasavvufî irşadına başlamıştır. Teşekküllü bir fizikî mekân olarak onun dergâhının kuruluşu hususunda kesin bir tarih vermek mümkün görünmemektedir. Büyük meblağlarda harcamayı gerektiren bir tesisin yapımı için belirli bir zaman gerektiği aşikârdır. En azından devrin usulünce tesisi ayakta tutacak ve işleyişini sağlayacak köy, arazi, mezraa vs. türünden

¹¹ 1303 *Sene-i Hicriyesine Mahsûs Sâlnâme-i Vilâyet-i Hüdâvendigâr*, (Matbaa-i Vilâyet, 1303), 312-404.

¹² *Hüdâvendigâr Vilâyet Sâlnâmesi (1316 Sene-i Hicriyesine Mahsûs)*, (Matbaa-i Vilâyet, 1316), 442.

¹³ Zafer Erginli, "Bursa Tasavvuf Kültüründe Horasanlı Dervişler", *Bursa'da Düünden Bugüne Tasavvuf Kültürü*, haz. Ramis Dara (Bursa: Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, 2002), 178 vd.

¹⁴ Hüseyin Algül-Nihat Azamat, "Emir Sultan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/147.

gelir kaynakları tahsisine mazhar olabilmek, devlet erkânı nezdinde tanınma, sevilme, iltifata mazhar olmayı gerektirmektedir. Menkabevî unsurlarla örülüş tarihî anlatılar, onun kısa sürede halkın odağı haline geldiğini ve bu suretle Yıldırım Bayezid'in de dikkatini celbettiğini belirtmektedirler. Nitekim Emir Sultan, Yıldırım'ın kızı Hundi Hatun ile evlenerek padişah ailesi ile akrabalık bağı kurmuştur.¹⁵

Hundi Hatun, eşi için şehrin doğu tarafında bir zaviye yaptırmıştır. Zaviyenin yapılış tarihi bilinmemekle birlikte Fatih Sultan Mehmed dönemine ait 874/1470 tarihli vakfiye, Emir Sultan'ın sağlığında bir vakıf tesisi kurulduğunu ve çeşitli gelir kaynaklarının bu tesise tahsis edildiğini; vefatından sonra da gerek devlet erkânından gerekse halktan onun vakfına yönelik temlik ve tahsislerin devam ettiğini göstermektedir.¹⁶ Vakfiye sayesinde kuruluşuna şahit olduğumuz bu vakıf tesisi; Emir Sultan'ın tasavvufî faaliyetlerini icra ettiği dergâh odaklı bir yapı olmalıdır. Bu haliyle vakıf tesisin kuruluşunu XV. yüzyıl başlarına yerleştirmek mümkündür. Kurulduğunda imaret-zaviye-mescid işlevlerini birlikte yürüten manzume, daha sonraki dönemlerde fizikî olarak değişime uğramıştır. Vakıf, zengin gelir kaynakları sayesinde iktisadî olarak zamanla büyümüş; buna bağlı olarak fizikî bünyesinde de genişleme olmuştur. Bir külliyenin unsurları olacak şekilde cami, imaret, dergâh müstakil binalara sahip olmuşlardır. Ancak her ne kadar ayrı binalar olsalar da cami, dervişlerin ibadet ve zikir mekânı, şeyhlerin halkı irşad ettiği sohbet meclisi; imaret, dervişlerin ve diğer ihtiyaç sahiplerinin yiyecek ihtiyacını karşıladığı yer; dergâh, dervişlerin barınma, tefekkür, tezekkür ve tasavvufî terbiye mekânı olarak birbirleriyle irtibat halinde olmaya devam etmiştir.

İlk tesisin kuruluşunda olduğu gibi dergâhın müstakil bir binaya sahip olduğu tarih konusunda da kesin bir bilgi bulunmamaktadır. 1564 yılına ait bir sadaka tevziat defterinde, Emir Sultan Cami ve etrafındaki müştemilat (odalar, misafirhane)'tan başka Emir Sultan Hankahı'ndan bahsedilmektedir. Hankâh¹⁷ hizmetlileri olarak 6 kişinin ismi zikredilmiştir.¹⁸ Buna göre en azından XVI. yüzyıl ortalarında dergâhın ayrı bir yapı olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Dergâhın fizikî durumuna gelince; ancak XVIII. yüzyıldan itibaren bazı belgelerle karşılaşmaktadır. 1131/1719 tarihli bir vakfiye, dergâhın ve harem binasının tamiratı ile ilgilidir. Emir Sultan Câmii'nde muvakkit olan Mehmed bin el-Hac Hüseyin, harap durumda bulunan dergâhın bitişiğindeki yeri 410 kuruşa satın alarak yeni bir zaviye, on ev, bir mutfak, bir ahır, iki çeşme ve öteki birimleri yaptırmış ve vakfetmiştir.¹⁹ Buna göre; devrin dergâhlarının fizikî özellikleri çerçevesinde olduğu düşünülebilir. Son yüzyılda ise Emir Sultan dergâhının ha-

¹⁵ Senâî Mehmed Çelebi, *Menâkıb-ı Emir Sultân (Keşifnâme)*, (İstanbul: İzzet Efendi Matbaası, 1289), 65-70; Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî*, (Bursa: Vilayet Matbaası, 1332), 5-7.

¹⁶ Osmanlı Arşivi (BOA), Evkaf-Vakfiyeler [EV.VKF.], No. 19, Gömlek No. 1.

¹⁷ Merkez dergâh anlamındadır. Bk: Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1983), 1/730.

¹⁸ Osmanlı Arşivi (BOA), Topkapı Sarayı Arşivi Defterleri [TS.MA.d], Gömlek No. 6468, 3a.

¹⁹ Mehmed Safiyyuddin Erhan, "Bursa'da Emir Sultan Külliyesi", *Emir Sultan ve Erguvan Toplumsal Bir Çağrı*, ed. Enes B. Keskin (Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2007), 139-141.

rem ve selamlık kısımları bulunmaktaydı.²⁰

Emir Sultan Dergâhı, kuruluşundan tekke ve zaviyelerin kapatıldığı 30 Kasım 1925 tarihine kadar varlığını ve işlevlerini sürdürmüştür.²¹ Daha sonra dergâhın ahşap selamlığı ilkokula dönüştürülmüş, avlusu içine yeni betonarme ilkokul yapılıncaya da yıkılıp avluya katılmıştır. Harem ise terk edilmiş, ihmale uğramış ve dergâhın arazisine inşa edilen ilkokulun öğrencileri için tehlike oluşturduğu gerekçesiyle 1979 yılında belediye tarafından yıkılmıştır. Günümüzde ise Emir Sultan dergâh selamlığının parseli üzerinde Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından harem dairesi planında inşa edilen bir kültür merkezi bulunmaktadır.

Dergâh Kitaplığı

Dergâh, ilk kurulduğunda bilindiği kadarıyla bir kütüphaneye sahip değildi. Kuruluşta olmadığı gibi ilerleyen süreçte de, bir zaman durumun değişmediği anlaşılmaktadır. Zira 874/1470 yılında tanzim edilen vakfiyede külliyenin vakıf görevlileri arasında kitaplarla ilgilenen bir görevli (hâfız-ı kütüb) unvanı zikredilmemiştir. Ancak vakfın, XVI. yüzyıl sonlarından itibaren takibi yapılabilen muhasebe defterlerinde görevliler arasında düzenli olarak bir hâfız-ı kütüb kaydı yer almaktadır. Örneğin İsa Halife, 1021-1044/1612-1635 tarihleri arasında hâfız-ı kütüblük görevini yerine getirmiştir.²² Anlaşılan o ki, yekünü bilinmeyen bir kitaplık dergâh ya da cami bünyesinde sonradan teşekkül etmiştir. Öyle ki külliyyeye yönelik çeşitli zamanlarda yapılan vakıflar arasında bazı kitap vakıflarının olduğu görülmektedir. Buna göre Bursa Şer'iyye Sicillerinde XV.-XVII. yüzyıllarda Kur'an-ı Kerim ve Muhammediye²³ ile ilgili vakıflar tespit edilmiştir. Örneğin Âmine binti el-Hâc Hayruddin, Evâil-i Şa'bân 1045/Ocak 1636 tarihinde vasiyette bulunarak birer kıt'a kelam-ı şerif ve Muhammediye'yi Emir Sultan Camiine vakfetmiştir.²⁴ Kefeli Müdâmî, 947/1540-41 yılında manzum olarak Emir Sultan Menakıbnamesi yazmıştır. Eserin arasına yerleştirdiği vakfiyesinde; eserini Emir Sultan Türbesine vakfettiğini, kitabın buradan asla çıkarılmamasını ve

²⁰ Selamlık bölümü, Emir Sultan Hamamı'nın doğu tarafında, köşede, yola cepheli, zemin ve üst kat-taki sofa ve odalarından teşekkül etmekteydi. Bk.: Erhan, "Bursa'da Emir Sultan Külliyesi", 128; İki katlı, dikdörtgen planlı binanın, her katında dört oda, sofa etrafında sıralanmıştı. Üzeri geniş saçaklı çatı ile örtülüydü. Üst katın batı cephesine isabet eden geniş odanın pencerelerinin üstünde, tavan pervazlarında, çiçek ve kıvrık dallardan, yapraklardan oluşan kalem işi süsler yer almakta, aynı odada iki dolap arasına yapılmış büyük boyda bir manzara resmi bulunmaktaydı. Alt katın batı cephesinde tuğla kemerli bir bölüm ve bunun yanında sadece stilize saksı motifli yapılmış yalاک taşı bulunan harap bir çeşme vardı. Harem dairesi ise, aynı hamamın güneydoğusundaki külhan köşesinden doğu tarafına uzanan aralığa başta ve sonda iki adet harici çift kanatlı bahçe kapıları ile yer almaktaydı. Bk.: Nermin Beşbaş-Hikmet Denizli, *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler (Bursa İl Merkezi)*, (Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 1983), 3/389; Mehmed Safiyuddin Erhan, "Bursa'da Emir Sultan Külliyesindeki Dergâhın Harem ve Selamlık Daireleri", *Emir Sultan Sempozyum Bildirileri (5 Mayıs 2012)*, (Bursa: Akmat Akinoğlu Matbaacılık, 2012), 182-183.

²¹ Dergâhta başlangıçtan XVIII. yüzyıl ortalarına kadar Emir Sultan usulü devam ettirilmiş, sonra sırasıyla Celvetî ve Nakşibendî usulleri icra edilmiştir. Bk.: Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsi*, 17-18.

²² Nilüfer Ateş, *Emir Sultan Külliyesi (XV.-XVII. Yüzyıllar)*, (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017), 306.

²³ Muhammediye; Yazıcızâde Mehmed'e ait manzum bir eserdir. XV. yüzyılda yazılmıştır. Osmanlı halkı arasında çok okunan kitaplardan biridir.

²⁴ *Bursa Şer'iyye Sicilleri (1044-1045)*, B 59 160a.

satılmamasını da şart koşmuştur.²⁵ Bu kayıtlar külliye bünyesinde kısmî de olsa kitaplarla ilgili bir akış olduğunu göstermektedir. Ayrıca 1081/1670 yılına ait bir tamir kaydında cami ve türbe yakınında cüzhane denilen bir bölümden bahsedilmektedir.²⁶ Kur'an-ı Kerim'den belirli bir miktar okumakla görevli cüzhânların oturdukları bir bölüm olan bu yerde; cüz, Kur'an-ı Kerim ve başka kitapların da yer aldığı bir kitaplık olması muhtemeldir. Bu dönemde kitaplık camide bir bölümde de yer alabilir. Nitekim müstakil kütüphaneler kurulmadan önce kitapların yeri genellikle cami, mescid ya da tekkelerde bir dolabin içi olmuştur.

Emir Sultan dergâhı, XIX. yüzyıl sonlarında vakıf yoluyla kurulmuş kapsamlı bir kitaplığa sahip olmuştur. Bursa eski Duyûn-ı Umûmiye Nâzırı Rifat Bey, Emir Sultan dergâhının 22. şeyhi Hacı Emin Efendi zamanında (ö. 1314/1896) dergâhı tamir ettirmiş; kendisi ve kardeşinin kitaplarını vakfederek burada bir kütüphane kurmuştur.²⁷ Kepecioğlu, kütüphanenin 21. potnişin Şeyh Tahir Efendi zamanında 1878 yılında tesis edildiğini zikretmektedir.²⁸ Vakfın tarihini, vakfedilen kitapların türünü ve sayısını belirten vakfiye kaydı tespit edilemediğinden kütüphane hakkında bilinenler çok sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle İnebey Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan koleksiyon üzerinde inceleme yapılmıştır. Burada dijital ortama aktarılmış Emir Buhârî Dergâhı koleksiyonuna ait 264 adet yazma eser bulunmaktadır. İnceleme esnasında 59 adet yazma eserin ilk ve son sayfalarında kırmızı renkli tipik bir vakıf mührü ile karşılaşılmıştır (Resim 1). Söz konusu mührüde “*Vakf-ı Dergâh-ı Hazreti Emir Kuddise Sirruhu 1314*” ibaresi yazılıdır. Dergâhtan geldiği kayıt altına alınmış kitapların hepsi üzerinde yer almayan bu mührün 1314/1896 yılında vakfedilen kitaplar için kullanıldığı tahmin edilebilir. Diğer taraftan incelenen yazma eserlerden 449 demirbaş numaralı *Mevlid-i Nebî* isimli eserin başında mezkûr mührün yanı sıra “*Vakf-ı Veliyyüddin Rif'at 5 Zilka'de 1294*” notu yer almaktadır (Resim 2). Eğer buradaki kişi, yukarıda belirtilen Rifat Bey ise, o takdirde onun vakfettiği yılı tespit etmek de mümkün olabilir. Onun kütüphane tesisi 1314 yılına değil de ondan 20 yıl önceye yani 1294/1877-1878 yılına tarihlenebilir. Bu takdirde Kepecioğlu'nun verdiği tarih teyid edilmiş olmaktadır.

Dergâh kitaplığı incelenirken kitapların dergâha vakfedilme zamanı ile ilgili farklı bilgilere de ulaşılmıştır. Örneğin 188-192 demirbaş numaralarda kayıtlı *Sahih-i Buhârî* adlı hadis kitabının 5 cildinin vakfedilme yılı, 1239/1823-24'dür. Her cildin sonuna aynı şekilde yazılmış olan vakıf kaydına göre Hacı Halil Ağa, Hz. Emir dairesine Buhârî-i Şerif kitaplarını hayrat eylemiştir. Hatice Hatun adlı bir başka hayırsever de söz konusu kitaplardan 5 cildini okunmak üzere Emir Sultan zaviyesine vakfetmiştir (Resim 3). Bu kitapların vakfedilmesi, dergâhın 20. şeyhi Yağcızâde demekle maruf Şeyh Ahmed Efendi'nin meşihat dönemi (1225-1262/1811-1846)'ne rastlamaktadır. Vakıf ibaresinin altında bulunan “*Şeyh Ahmed hâk-i pâ-yi Hazreti Emir Sultan*” yazılı mühür eğer aynı

²⁵ Orhan Bilgin, *Mustafa Müdâmi Dîvânçe ve Menâkıbnâme-i Emir Sultan*, (İstanbul: 1992), 30-31.

²⁶ *Bursa Şer'iyye Sicilleri (1069-1081)*, B 96 91b.

²⁷ Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsi*, 22.

²⁸ Kepecioğlu, *Bursa Kütüğü*, haz. Hüseyin Algül vd., 3/72.

isim ve unvanlı başka bir kütüphane sorumlusu yoksa ona ait olmalıdır. Yine 1924 tarihli dergâha ait bir kitaplık listesine göre Kur'an-ı Kerim'in Enfâl Sûresi'ne kadarlık kısmından oluşan bir yazma eser, 895/1489-90 yılında vakfedilmiştir.²⁹ Bunların yanı sıra kitaplar arasında sadece vakıf ibaresi ile işaretlenenler de yer almaktadır. Örneğin 572/1-6 demirbaş numaralı kitabın başında kırmızı renkli kalemle yazılmış “*Vakf-ı Hazreti Emir Dergâhı Kütübhanesi 5 Ca 1305*” kaydı bulunmaktadır. Ayrıca 170, 209, 248 ve 495 demirbaş numaralı kitaplarda da *vakıf* kaydı geçmektedir.

Yukarıda verilen bilgiler, söz konusu dergâh kütüphanesinin önemli ölçüde vakıflarla oluşturulduğunu fakat bunun bir defada değil farklı zamanlarda yapılan vakıflarla gerçekleştiğini göstermektedir. Ayrıca kütüphaneye vakıftan başka bağış yoluyla ya da satın alınarak da kitaplar temin edilmiştir. Örneğin demirbaş numarası 349 olan tasavvuf konulu bir eserin ilk sayfasına Eşref Bey'in terekesine ait olduğu ve 13 Muharrem 1304 tarihinde sahaflarda mezâddan alındığı notu yazılıdır. Aynı ifade, 576 demirbaş numaralı bir mecmuada da yer almaktadır.

Kitapların üzerinde farklı tarihlerde farklı mühürlemeler yapılmıştır. Sık karşılaşılan mühürlere biri Seyyid Mehmed Emin isimli kişiye ait olandır. Bu mühürle aynı sayfada 15 Zilhicce 1287 tarihi de yazılıdır. Bir kısmında da aynı kişiye ait mühürle birlikte 13 Muharrem 1304 tarihi vardır. Diğer mühür sahipleri; Seyyid Hâfız Mehmed Şükrü, Seyyid Mehmed Said ve Ebubekir'dir. 334 demirbaş numaralı “*Miftâhu'l-Ma'yye fî Şerhi Âdâbi Tarîkati'n-Nakşibendiyye*” adlı kitapta kırmızı mührün yanı sıra daha büyükçe başka bir mühür daha vardır. 1215 tarihli mührün içindeki yazıda Şeyh Seyyid Mehmed Emin en-Nakşibendiyye zaviyesine vakfedilen kitaplardan olduğu belirtilmektedir (Resim 4). Buna göre söz konusu kitap, Emینیye Dergâhından gelmiş olabilir.³⁰

Emir Buhârî Dergâhı kütüphanesi, 1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra Bursa'daki diğer tekke kitaplıkları gibi önce Orhan Cami Kütüphanesine taşınmış; ardından 1969 yılında Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi hizmete açılınca buraya nakledilmiştir. Çeşitli koleksiyonların yer aldığı bu merkezde Emir Buhârî Dergâhı kitaplığı, “*Genel*” koleksiyona dâhil edilmiştir. Merkez bünyesindeki bu koleksiyon listesinde “*Emir Buhârî Dergâhından Şubat 1926*” ibaresiyle 264 adet yazma eser kayıtlı olup bunların tamamı dijital ortama aktarılmıştır. Matbu eserlere gelince; bunlar dijital ortama aktarılmadıkları gibi hâlihazırdaki sayısı da tespit edilememiştir. Bununla birlikte söz konusu merkezde Emir Buhârî Dergâhı kitaplığının içeriği ile ilgili detaylı bilgiler veren üç ayrı belge bulunmaktadır. Bunlar, Bursa dergâh kütüphaneleri demirbaş defterlerinin GE5291, GE5294 ve GE5295 numaralı kayıtlarıdır. Emir Sultan kitaplığından başka İsmail Hakkı, Morali, Eşrefzâde, Emینیye, Mevlevihane, Baba Efendi ve Hüsameddin Dergâhı kitaplıklarının katalogları da aynı defter-

²⁹ Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi (BİYEK), GE5294/2.

³⁰ Emینیye Dergâhı ve kütüphanesi, Şeyh Mehmed Emin Efendi tarafından 1801 yılı civarında kurulmuştur. Bk.: Abdurrezzak Tek, “Tekkeler Kapatılmadan Önce Nakşîliğin Bursa'daki Tarihi Süreci”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/1 (2007), 223-225.

lerdedir. GE5294 numaralı belgede detaylı kitap listesinin yanı sıra kitapların nitelikleri ile ilgili özet bir tablo da verilmiştir. Tablonun altında 14 Teşrîn-i Evvel 1340 (14 Ekim 1924) tarihli “kütüphanelerin tahrir ve tesbitine me'mur hey'etten Mehmed Şemseddin el-Misrî” imzalı bir not yer almaktadır. Bu belge, belirtilen tarihte Emir Sultan Dergâhı kütüphanesinin yeni bir sayım sonucunu göstermektedir. Ayrıca bu kayıt, kütüphanenin tekke ve zaviyelerin kapatılmasından beş-altı ay önceki halini yansıtmaktadır. 1924 tarihli bu sayımda Emir Sultan Dergâhı kütüphanesine ait 254'ü yazma ve 307'si matbu olmak üzere 561 adet kitap kaydedilmiştir.³¹ Bunların 493'ü cild, geri kalanı fer'i ve zeyl niteliğindedir. Dil olarak 211'i Arapça, 256'sı Türkçe, 26'sı Farsça'dır. Kütüphanedeki mevcut kitaplar 23 kategoride tasnif edilmiş olup bunlar; Mushaf-ı şerif, kıraat, tefsir, hadis, usul-i fıkıh, fıkıh, evrâd, fetvâ, akâid, ferâiz, tasavvuf, mantık, hikmet, tıb, ta'bir, âdâb, edebiyat, mütenevvia, tarih, nahiv, sarf, lügat ve mecmualar şeklinde belirlenmiştir. En fazla kitap, tasavvuf alanında (121 adet) olup onu edebiyat eserleri (87 adet) takip etmektedir. Yazma olanlar, daha çok nesih ve ta'lik yazı çeşidiyle yazılmışlardır. Bir adet rik'a hattı ile yazılmış eser vardır (Tablo 1).

Tarihlendirilmemiş olan GE5291 ve GE5295 numaralı diğer kayıtlarda da Emir Buhârî Dergâhı kitap listeleri yer almaktadır. Bunlardan GE5291 numaralı belge, yukarıda zikredilen 1924 tarihli GE5294 numaralı belge ile aynı bilgileri içermektedir. Buna göre söz konusu kayıtlardan hareketle kütüphane kitaplarının bir listesi oluşturularak makalenin sonunda tablo şeklinde verilmiştir (Tablo 2). Bu liste, Osmanlı'nın son dönemlerinde bir dergâh kütüphanesinde ne tür kitapların bulunduğunu ortaya koymaktadır. Kütüphanede bazı eserlerin birden fazla nüshası vardır. Bunlar; Kur'an-ı Kerim, tecvid, hadis, tasavvuf, evrâd-ezkâr, edebiyat, lügat türlerindedir. Birden fazla nüshası olan kitapların bir kısmı, Osmanlı toplumunda yaygınlık kazanmış kitaplardandır. Örneğin Delâil-i Hayrât, İhyâ, el-Munkız, Pend-i Attar, Mesnevî, Nefehât, Müzekki'n-Nüfûs, Tarikat-i Muhammediye, Vasiyetname, Gülistan, Kaside-i Bürde, Hâfız Divanı ve Şerhi ve Kâfiye-Izhar-Avâmil gibi arapça gramer kitapları bu türden eserlerdir.

Sonuç

Osmanlı döneminde pek çok dergâhın bünyesinde vakıflar aracılığıyla çeşitli büyüklükte kütüphaneler tesis edilmiştir. Tekkedeki dervişler ve civarda oturan halk bu kütüphanelerden istifade etme imkânını elde etmişlerdir. Dolayısıyla tekke ve dergâhların kuruldukları mahallin ilim ve kültür merkezi olarak hizmet vermelerinde bu kütüphaneler önemli bir role sahiptir. Diğer taraftan tekkelere ve diğer müesseselerde oluşturulan kütüphaneler, müslümanların ilim ve kültür mirasını asırlar öncesinden günümüze ulaştırma hususunda köprü taşları olmuşlardır.

Emir Buhârî Dergâhı, tarihi boyunca Bursa'nın önemli bir ilim, irfan ve kül-

³¹ 1927 yılı Bursa Sâlnâmesinde kitap adedi 261'i yazma ve 244'ü basma olmak üzere toplam 505 adet olarak belirtilmiştir. Bk.: *1927 Bursa Vilâyet Sâlnâmesi*, (Bursa: Vilayet Matbaası, 1927), 314.

tür merkezi olmuştur. Dergâhın bünyesinde zamanla bir kütüphane meydana getirilmiştir. Vakıf muhasebe kayıtlarında XVI. yüzyıl sonlarından itibaren bir hâfizı kütübün yer alması, bu dönemde külliye bünyesinde bir kitaplığın varlığını düşündürmektedir. Ancak kütüphanenin kapsamı, yeri gibi hususlarda yeterli veri bulunmamaktadır. XIX. yüzyıla gelinceye kadar sadece bazı Kur'an-ı Kerim ve kitap vakıfları tespit edilebilmiştir. XIX. yüzyıl sonlarında ise, nispeten kapsamlı bir kütüphane ile karşılaşmaktadır. Kütüphanenin vakıf kitaplarla tesis edildiği; bununla birlikte bağış ve satın alınma yoluyla da kütüphaneye gelen kitaplar olduğu anlaşılmaktadır.

Kütüphanenin içeriğine bakıldığında, Kur'an, kıraat, hadis, fıkıh, kelim gibi dinî ilimlerin yanı sıra tarih, edebiyat, mantık, tıp alanlarında eserlerin yer aldığı görülmektedir. Muhtevâ çeşitliliği, söz konusu mekânın topluma dönüklüğünü ortaya koymaktadır. Anlaşılan o ki, İslam kültür ve medeniyeti içerisinde üretilen her tür eseri bir tekke kütüphanesinde bulmak mümkündür. Emir Buhârî Dergâhı Kütüphanesi örneğinde ortaya konulan tablo, aynı dönem koşullarında varlık gösteren diğer dergâh ve tekke kütüphaneleri için de geçerlidir. Bu noktada yapılması gereken, akademik dikkatin bu ilim mirasına yöneltmesidir.

Kaynaklar

- » BOA, Osmanlı Arşivi. *Topkapı Sarayı Arşivi Defterleri* [TS.MA.d]. Gömlek No. 6468.
- » BOA, Osmanlı Arşivi. *Evkaf-Vakfiyeler* [EV.VKF.]. No. 19, Gömlek No. 1.
- » *Bursa Şer'iyye Sicilleri (932-939) A 191* 39-40.
- » *Bursa Şer'iyye Sicilleri (1164-1166) B 172* 76b-77a.
- » *Bursa Şer'iyye Sicilleri (1031) B 41* 158b-160a.
- » *Bursa Şer'iyye Sicilleri (981-983) A 107* 174b-175a.
- » *Bursa Şer'iyye Sicilleri (1200-1201) B 352* 87b-106b.
- » *Bursa Şer'iyye Sicilleri (1044-1045) B 59* 160a.
- » *Bursa Şer'iyye Sicilleri (1069-1081) B 96* 91b.
- » *1303 Sene-i Hicriyesine Mahsûs Sâlnâme-i Vilâyet-i Hüdâvendigâr*. Matbaa-i Vilâyet 1303.
- » *Hüdâvendigâr Vilâyeti Sâlnâmesi (1316 Sene-i Hicriyesine Mahsus)*. Matbaa-i Vilâyet 1316.
- » *1927 Bursa Vilâyet Sâlnâmesi*. Bursa: Vilâyet Matbaası 1927.
- » Algül, Hüseyin. ve Azamat, Nihat. "Emir Sultan". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 11/146-148. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- » Ateş, Nilüfer. *Emir Sultan Külliyesi (XV.-XVII. Yüzyıllar)*. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.
- » Beşbaş, Nermin-Denizli, Hikmet. *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler (Bursa İl Merkezi)*. 4 Cilt, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 1983.
- » Bilgin, Orhan. *Mustafa Müdâmi Divançe ve Menâkıbnâme-i Emir Sultan*. İstanbul: 1992.
- » Cüneyd, Yahya Mahmud. *İslam Aleminde Vakıf Kütüphaneciliği*. çev. Süheyl Sapan. İstanbul: Kent Işıkları, 2009.
- » Çelik, İsmail. *Bir Eğitim Kurumu Olarak Tekke ve Zaviyeler*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- » Erginli, Zafer. "Bursa Tasavvuf Kültüründe Horasanlı Dervişler". *Bursa'da Düünden Bugüne Tasavvuf Kültürü*. haz. Ramis Dara. 176-194. Bursa: Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, 2002.
- » Erhan, Mehmed Safiyyuddin. "Bursa'da Emir Sultan Külliyesi". *Emir Sultan ve Erguvan Toplumsal Bir Çağrı*. ed. Enes B. Keskin. 125-141. Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2007.
- » Erhan, Mehmed Safiyyuddin. "Bursa'da Emir Sultan Külliyesindeki Dergâhın Harem ve Selamlık Daireleri". *Emir Sultan Sempozyum Bildirileri (5 Mayıs 2012)*. 181-191. Bursa: Akmat Akınoğlu Matbaacılık, 2012.
- » Erünsal, İsmail E. "Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları IV: Lâmi'î Çelebi'nin Terekesi". *Journal of Turkish Studies=Türklük Bilgisi Araştırmaları (Fahir İz Armağanı) 14* (1990), 179-194.
- » Erünsal, İsmail E. *Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2008.

- » Mehmed Şemseddin. *Yâdigâr-ı Şemsî*. Bursa: Vilayet Matbaası, 1332.
- » Kara, Mustafa. *Bursa'da Tarikatler ve Tekkeler*. İstanbul: Sır Yayıncılık, 2001.
- » Karataş, Ali İhsan. "İsmail Hakkı Bursevî Dergâhı Şeyhlerinden Hikmetî Mehmed Efendi ve Hanımı Saliha Hatun'un Terekeleri". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/1 (2015), 65-103.
- » Kepecioğlu, Kamil. *Bursa Kütüğü*. haz. Hüseyin Algül vd. 4. Cilt. Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2009.
- » Öcalan, Hasan Basri. "Bursa Temennâ (Temenye) Dergâhı Vakfı". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (2000), 453-460.
- » Öcalan, Hasan Basri. "Bursa Dergâh Kütüphaneleri". *Gümüşlü'den Günümüze Osmanlı Kültüründe Bursa*. 74-79. Bursa: Türkiye Yazarlar Birliği Bursa Şubesi, 2003.
- » Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. 3 Cilt. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1983.
- » Senâyî Mehmed Çelebi. *Menâkıb-ı Emîr Sultân (Keşifnâme)*. İstanbul: İzzet Efendi Matbaası, 1289.
- » Sezgin, Fuat. *Arap-İslam Bilimleri Tarihi: Almanca Aslın Türkçe Tercümesi*. 1 Cilt. İstanbul: Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Araştırmaları Vakfı Yayınları, 2. Basım, 2015.
- » Tek, Abdurrezzak. "Tekkeler Kapatılmadan Önce Nakşiliğin Bursa'daki Tarihi Süreci". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/1 (2007), 211-240.
- » Türk, Gönül Gülşen. *Tasavvuf Kültüründe Derviş-Kitap Münasebeti ve Tekke Kütüphaneleri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.

Tablo 1: Emir Buhârî Dergâhı Kitaplığı Özeti

Kitap Türü	Toplam	Cilt	Arapça	Türkçe	Farsça	Nesih	Ta'lik	Matbû	Ferî	Zeyl
Mushaf-ı Şerif	66	66	66	-	-	35	-	31	-	-
Kirâat	2	2	-	2	-	1	-	1	-	-
Tefâsîr	10	10	7	3	-	3	-	7	-	-
Hadîs	20	18	13	5	-	11	1	6	2	-
Usûlu'l-Fikh	2	2	2	-	-	1	1	-	-	-
Fıkıh	43	35	14	20	1	15	2	18	8	-
Evrâd	26	24	16	7	1	9	3	12	2	-
Fetâvâ	7	7	-	7	-	-	1	6	-	-
'Akâid	21	19	8	11	-	3	3	13	2	-
Ferâiz	4	3	3	-	-	3	-	-	1	-
Tasavvuf	121	105	25	74	6	24	10	71	16	-
Mantık	14	13	13	-	-	6	1	6	1	-
Hikmet	4	4	1	3	-	-	-	4	-	-
Tıb	5	5	-	5	-	5	-	-	-	-
Ta'bîr	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-
Âdâb	2	2	2	-	-	2	-	-	-	-
Edebiyât	87	84	11	57	16	1	8	75	3	-
Mütenevvi'a	2	2	-	2	-	-	-	2	-	-
Tevârih	32	32	3	29	-	6	3	23	-	-
Nahiv	13	12	12	-	-	4	3	5	1	-
Sarf	20	19	12	6	1	6	3	10	1	-
Lugat	18	17	3	13	1	-	2	15	1	-
Mecâmî'	41	11	-	11	-	7	2	2	8	22
Toplam	561	493	211	256	26	143	43	307	46	22

Tablo 2: Emir Buhârî Dergâhı Kitaplığı

	Kitap Adı	Müellif Adı	Lisan	Yazı
	Mesâhif-i Şerife			
1	Mushaf-ı Şerif		Arapça	Nesih
2	"		"	"
3	Cüz'-i Evvel		"	"
4	Cüz'-i Şerif		"	"

5	Cüz'-i Sâbi'		"	"
6	Eczâ-i Şerife (30 adet)		"	"
7	"		"	Matbû
8	Cüz'-i Şerif		"	"
Kırâat Kitapları				
9	Tecvîd	eş-Şeyh Abdurrahmân eş-şehîr bi-Karabaş	Türkçe	"
10	"	"	"	Nesih
Tefsîr Kitapları				
11	Envâru't-Tenzîl	Nâsîru'd-dîn Abdullah eş-şehîr bi-Kâdi Baydâvî	Arapça	Matbû
12	Tefsîru'l-Celâleyn	Celâleddîn el-Mahallî ve Celâdeddin es-Suyûtî	"	"
13	el-Mevâkib	İsmâil Ferruh Efendi	Türkçe	"
14	"	"	"	"
15	Tefsîr-i Gûrânî ('alâ Sûre-i Yusuf)	Ahmed bin İsmâil	Arapça	Nesih
16	Hâşîye-i Cemâl		"	"
17	Tefsîr-i Sûretu'n-Nebe		"	Matbû
18	Beydâvî Hâşîyesi	'İsâmuddîn İbrâhîm bin Arabşâh	"	Nesih
19	Miftâhu't-Tefâsîr	Evliyâ-zâde Kütahyalı İsmâil Hakkı	"	Matbû
20	İncil Tercümesi		Türkçe	"
Hadîs Kitapları				
21	Sahîhu'l-Buhârî	Ebu Abdullah Muhammed bin İsmâil el-Buhârî	Arapça	Nesih
22	"	"	"	"
23	"	"	"	"
24	"	"	"	"
25	"	"	"	"
26	Esâmî Ruvât-ı Sahîhu'l-Buhârî	Hasan bin Hasan el-Ma'rûf bi-Sûfî-zâde	"	Matbû
27	eş-Şemâ'il	eş-Şeyh Ebû 'İsâ Muhammed et-Tirmizî	"	Nesih
28	el-Vefâ Şerhu Şemâilî'l-Mustafâ	Nüreddin 'Ali el-Halebî	"	Nesih
29	Şerhu's-Şemâil	Hasan bin Muhammed eş-şehîr bi-Hüsâmeddin	Türkçe	Matbû
30	Şerhu's-Şemâil	Ahmed bin İbrahim (Ereğli el-Konevî)	"	Ta'lik
31	Muhtasar Terceme-i Şemâil	Hoca Mehmed Râif	"	Matbû

32	“	“	“	“
33	eş-Şifâ fi Hukûki'l-Mustafâ	Kadı 'lyâz bin Mûsâ	Arapça	Nesih
34	“	“	“	“
35	Şerhu'l-Erbâ'în	eş-Şeyh İsmâil Hakkı el-Bursevî	Türkçe	Matbû
36	Künûzu'd-Dekâyık fî Hadîsi Hayri'l-Halâyık	eş-Şeyh 'Abdurraûf el-Münâvî	Arapça	“
37	Mevzû'ât	Ali bin Muhammed el-Kârî	“	Nesih
38	“	“	“	“
Usûl-i Fıkıh Kitapları				
30	el-Menâr	Ebu'l-Berekât Abdullah bin Ahmed el-ma'rûf bi-Hâfıziddin en-Nesefî	“	Ta'lik
40	Şerhu'l-Muğnî		“	Nesih
Fıkıh Kitapları				
41	Kudûrî	Ebu'l-Hüseyn Ahmed bin Muhammed el-Kudûrî	“	Matbû
42	Şerhu'l-Kudûrî	Abdulganî el-Meydânî	“	“
43	Münyetu'l-Musallî	Sedîduddin el-Kâşgarî	“	Nesih
44	Şerhu Münyeti'l-Musallî	İbrahim el-Halebî	“	“
45	Mültekâ Şerhi	Abdurrahmân bin Süleyman el-Hisâlî	“	Ta'lik
46	Mültekâ	İbrahim el-Halebî	“	Nesih
47	Sirâcu'l-Musallî		“	“
48	“	“	“	“
49	Menâsiku'l-Hac		Türkçe	“
50	“	eş-Şeyh Murâd Efendi	“	Matbû
51	“	“	“	Nesih
52	“	eş-Şeyh Sinân er-Rûmî	“	“
53	'İlmihâl	eş-Şeyh Kutbuddin İznikî	“	“
54	Zübde-i 'İlmihâl		“	Matbû'
55	'İlmihâl		“	“
56	Dürr-i Yektâ	İmâm-zâde Es'ad Efendi	“	“
57	Dürr-i Yektâ Şerhi	“	“	“
58	Birgivî Tercemesi		“	Nesih
59	Dürrerü'l-Hukkâm	Mehmed bin Ferâmûz eş-şehîr bi-Molla Hüsrev	Arapça	“
60	Dürrer Hâşiyesi	Ebu'l-İhlâs Hasan eş-Şürûnbülâlî	“	Ta'lik

61	Şerhu'l-Vikâye	Abdullah bin Mes'ûd eş-Şehir bi-Sadri's-Şerî'a	"	Nesih
62	Sünnetü'l-Vudû'		"	Matbû
63	Tezkiru'n-Nâsimin ?		Türkçe	"
64	Mizânu's-Şa'rânî	Abdulvehhâb eş-Şa'rânî	Arapça	"
65	Mecma'u'l-Bahreyn	Muzafferuddin Ahmed bin Ali eş-Şehir bi-İbni Sâ'âtî	"	Nesih
66	Siyâm Risâlesi	Mehmed Hulûsî Efendi	Türkçe	Matbû
67	Tuhfetu'l-Mü'minîn	Galata Kadısı Abdul'azîz Efendi	"	"
68	Mevkûfât (Cild-i Evvel)	Mehmed el-Mevkûfâtî	"	"
69	Şurûtu's-Salâ		Farsça	Ta'lîk
70	"		Arapça	Nesih
71	Tuhfetu'l-Musallî	Şâm Monlası Hasan Tâib Efendi	Türkçe	Matbû
72	Miftâhu'l-Cenne		"	Nesih
73	Halebî Tercemesi	İbrâhim bin Abdullah Babadağî	"	Matbû
74	Tafsîlu't-Tavzihi'l-Kavâ'idil-Fıkhîyye	Pravişte Müftüsü Süleyman Hasbi Efendi	"	"
75	Mecmû'a-i Cedîde		"	"
Evrâd ve Ezkâra 'Âid Kitaplar				
76	En'âm-ı Şerîf		Arapça	Nesih
77	Delâil-i Hazreti Geylânî	eş-Şeyh Hazreti Abdulkâdir Geylânî	"	Matbû
78	Delâilu'l-Hayrât	Mehmed bin Süleyman el-Cezûlî	"	Nesih
79	"	"	"	Matbû
80	"	"	"	"
81	"	"	"	"
82	Şerhu Delâilil-Hayrât (el-müsemmâ bi Metâli'u'l-Meserrât)	Muhammed el-Mehdi bin Ahmed el-Fâsî	"	Ta'lîk
83	Terceme-i Delâilil-Hayrât	Muhammed Emîn bin Mustafa et-Tokâdî	Türkçe	Nesih
84	Şerhu Delâilil-Hayrât	Dâvud-zâde Mehmed Efendi	"	Matbû
85	Evrâd-ı Bahâiyye	Muhammed Bahâuddin en-Nakşibendî	Arapça	Nesih
86	Du'â-i Seyf u Kadeh		"	"
87	Evrâd-ı Seyyid Ahmed	Seyyid Ahmed ed-Derdîr	"	Matbû
88	Şerhu Hizbu'l-Bahr		Türkçe	"
89	Du'â-i Hizbu'l-Bahr		Arapça	Nesih
90	el-Hizbu'l-Kebîr		"	"

91	Evrâd-ı Fethiyye	eş-Şeyh Mehmed Şemseddin Efendi	“	Matbû
92	Câmi’u’l-Ezkâr	el-Hâc Mehmed Emîn el-Beğpazârî	“	Matbû
93	et-Tarîkatu’l-Hanefiyyetü ?	eş-Şeyh Fazl bin ‘Avnu’l-Alevî	“	“
94	el-Vesîle	eş-Şeyh Râşid er-Rufâ’î el-Kâdirî	Türkçe	“
95	Fethu Virdi’l-Esrâr	eş-Şeyh Kemâluddin el-Harîrî	“	“
96	Şerhu’s-Salâti’l-Meşîşiye	eş-Şeyh İsmâil Hakkı el-Bursevî	“	Ta’lîk
97	Şerhu’s-Salâti’l-Meşîşiye	“	“	Matbû
98	Risâle-i Havâssu’s-Suver		Farsça	Ta’lîk
99	Ed’iye-i Ramazân	Yok	Arapça	Nesih
Fetvâ kitapları				
100	Fetâvâ-yı Ali Efendi	Çatalcalı Ali Efendi	Türkçe	Ta’lîk
101	Düstûr Evvel		“	Matbû
102	“		“	“
103	Ahkâm-ı ‘Adliye		“	“
104	Muhâkemât-ı Hukûkiyye		“	“
105	Beyânât-ı Fetâvâ-yı Ömeriyye	eş-Şeyh Ömer Ziyâuddin el-Hâlidî ed-Dağıştânî	“	“
106	Dürretu’l-Muhâkemât		“	“
Kelâm veTevhîd Kitapları				
107	el-Vasiyye	el-İmâmu’l-Akdem Ebû Hanîfe Nu’mân bin Sâbit	Arapça	Nesih
108	el-Yevâkît	Abdulvehhâb eş-Şa’rânî	“	Matbû
109	“ (yok)	“	“	“
110	Şerhu’l-Akâid	Sa’duddin et-Taftazânî	“	Rik’a
111	Hâşiyetü ‘alâ el-Hayâlî	Kara Kemal İsmâil el-Karamânî	“	Ta’lîk
112	İsbâtü’l-Vâcib	Muhammed bin Es’ad es-Siddîkî ed-Devvânî	“	“
113	Vasiyyetu’l-Birgîvî	Muhammed bin Ali el-Birgîvî	Türkçe	Nesih
114	Ebu’l-Müntehâ	Ebu’l-Müntehâ İsmâil el-Hanefî	Arapça	“
115	Şemsu’l-Hakîka	İshak el-Harpûtî	Türkçe	Matbû
116	Miftâhu’l-Akâid	Çerkeş Şeyhi-zâde el-Hâc Mehmed Tefvik Efendi	“	“
117	“	“	“	“
118	el-İtkân fî Tahkîki’l-İmân	“	“	“
119	Tashîhât-ı Çerkeşiyye	“	“	“
120	Tuhfetu’l-Erîb fî Redd-i Ehli’s-	Mehmed Sa’îd	“	“

	Salîb			
121	Şerhu Bed'î'l-Emâîf	Ali bin Sultan Mehmed el-Kârî	Arapça	"
122	Tezkiye-i Ehl-i Beyt	İshak el-Harputî	Türkçe	"
123	"	"	"	"
124	Kâşifu'l-Esrâr	"	"	"
125	Zübdetu'n-Nesâyih		"	"
Ferâiz Kitapları				
126	Şerhu's-Sirâciyye	Seyyid Şerîf	Arapça	Nesih
127	Cerîde-i Sâlih Efendi	Sâlih bin Abdullah	Türkçe	"
128	Şerhu's-Sirâciyye	Seyyid Şerîf	Arapça	"
Tasavvuf Kitapları				
129	Tenbîhu'l-Gâfilîn	Nasr bin Muhammed bin İbrâhim es-Semerkindî	Arapça	Matbû'
130	Bostânu'l-Ârifîn	"	"	"
131	İhyâu'l-Ulûm	el-İmâm Ebû Hâmid Muhammed bin Muhammed bin Muhammed el-Gazâlî	"	Nesih
132	"	"	"	"
133	el-Munkız Mine'd-Dalâl	"	"	"
134	el-Gavsiyye	eş-Şeyh Abdulkâdir Geylânî	"	"
135	Gavsiyye Tercemesi	Abdullatîf bin Feyzullah	Türkçe	Matbû
136	Pend-i 'Attâr	eş-Şeyh Ferîduddin 'Attâr	Farsça	Ta'lik
137	"	"	"	Matbû
138	Ta'limu'l-Müte'allim	eş-Şeyh Burhânuddîn ez-Zernûcî	Arapça	Nesih
139	Tuhfetu's-Sefere	eş-Şeyh Muhyiddin Arabî	"	Matbû
140	Şerhu Fusûsi'l-Hikem	eş-Şeyh Abdullah el-Bosnevî	Türkçe	"
141	Mesnevi-yi Şerîf	eş-Şeyh Celâluddîn er-Rûmî	Farsça	"
142	Mesnevi Şerhi	Sarı Abdullah	Türkçe	"
143	"	"	"	"
144	"	"	"	"
145	"	"	"	"
146	"	"	"	"
147	Nefehâtu'l-Üns	Nûreddin Abdurrahman Câmî	Farsça	Ta'lik
148	Nefehât Tercemesi	eş-Şeyh Mahmûd el-Lâmîî	Türkçe	Matbû
149	"	"	"	"

150	Muhammediye	Yazıcızâde Mehmed Efendi	“	“
151	Hâlisatu'l-Hakâyk	İmâduddin Mahmûd bin Ahmed ?	Arapça	Nesih
152	Muhtasaru't-Tezkire	Abdulvehhâb eş-Sa'rânî	“	Matbû
153	Vâridât	eş-Şeyhu'l-Kebîr Bedruddin es-Simâvî	“	Nesih
154	Müzekki'n-Nüfûs	eş-Şeyh Abdullah el-İznikî eş-şehîr bi-Eşref-zâde	Türkçe	Matbû
155	“	“	“	“
156	Tarîkat-nâme	“	“	Nesih
157	Şerhu Nutk-i 'Âşık Yunus	eş-Şeyh Mehmed Mısırî en-Niyâzî	“	“
158	Risâle-i Es'ile ve Ecvibe	“	“	“
159	“	“	“	Matbû
160	“	“	“	“
161	et-Tarîkatu'l-Muhammediye	Muhammed bin Pîr Ali Birgivi	Arapça	Nesih
162	“	“	“	Ta'lik
163	“	“	“	“
164	Vasiyetnâme	“	Türkçe	Nesih
165	“	“	“	“
166	“	“	“	“
167	Tarîkat-i Muhammediye Şerhi Berîka	Ebû Sa'îd Muhammed el-Hâdimî	Arapça	Matbû
168	Zübdetu'l-Fühûs fî Nakşî'l-Füsûs		Türkçe	Ta'lik
169	Hasbihâl-i Sâlik	Hamdi Hâlidî	“	Matbû
170	Sübhatu'z-Zâkirîn	eş-Şeyh Mustafa Vahyî Eyyûbî	“	“
171	Reşehât Tercemesi	Muhammed Ârif bin Muhammed Şerîf	“	“
172	Mizânu'l-Hak	Kâtib Çelebi	“	Ta'lik
173	Kenz-i Mahfî	eş-Şeyh İsmâil Hakkı Bursevî	“	Matbû
174	Kitâbu'n-Necât	“	“	“
175	Kitâbu'l-Hitâb	“	“	“
176	Silsile-nâme	“	“	“
177	Lübbu'l-Lübb Tercemesi	“	“	“
178	el-Miftâhu'l-Ma'iyye fî Âdâbi Tarîkatî'n-Nakşbendiyye	eş-Şeyh Abdulgani en-Nablusî	Arapça	Nesih
179	Risâletü't-Te'avvüz	Ali bin Cemâl eş-şehîr bi-Hammâmî-zâde	“	Matbû
180	Mecme'u'l-Âdâb		Türkçe	“

181	Terceme-i Vesâyâ ve Enbiyâ		“	“
182	Mâ Hazar (Şerh-i Pend-i 'Attâr)	eş-Şeyh Mehmed Murâd Efendi	“	“
183	Terceme-i Mektûbât-ı İmâm Rabbânî	Hâce Miyân Muhammed Ma'sûm	“	“
184	Terceme-i Mektûbât-ı Hâce Muhammed Ma'sûm		“	“
185	Ahlâk-ı 'Alâî	Kınalızâde 'Ali 'Alâuddin Çelebi	“	“
186	“	“	“	“
187	Terceme-i Şir'atu'l-İslâm	el-Hâc Ahmed bin Seyyid el-Bigavî	“	Nesih
188	Câmi'ü'l-Usûl	Ahmed Ziyâuddin Gümüşhânevî	“	Matbû
189	Nesâiyih-i Şübbân	Ahmed Hamdi Şirvânî	“	“
190	Rûhu Kelimetü't-Tefrîd	Süleyman Hakkı bin Mehmed Eskişehirî	Arapça	“
191	Ahlâk-ı Ahmedî	Osman-zâde Tâib Efendi	Türkçe	“
192	“	“	“	“
193	Mektûbât-ı eş-Şeyh Hâlid	eş-Şeyh Hâlid en-Nakşibendî		“
194	Meclis (Tefsîr)		Arapça	Nesih
195	Elli Dört Farz Tercemesi	Salâhî Efendi (Uşşâk)	Türkçe	Matbû
196	Şerhu Şu'abi'l-İmân	eş-Şeyh İsmâil Hakkı Bursevî	“	“
197	Şerhu'l-Burhânî'l-Müeyyed (Seyyid Ahmed er-Rufâî)	Kadrî-zâde Kadrî Efendi	“	“
198	el-Levâiyhu'l Kudsiyye	Çerkeş Şeyhî-zâde	“	“
199	“	“	“	“
200	Terceme-i Muhtasarü'l-Velâye	Tüccâr-zâde eş-Şeyh Rızâ	“	“
201	Tuhfe-i Vesîmiyye	eş-Şeyh İsmâil Hakkı Bursevî	“	Matbû
202	Hidâyetü't-Tâlibîn	Muhammed Hıfzî Efendi	“	“
203	Risâle-i Hâcegân	eş-Şeyh Ali Behcet en-Nakşibendî el-Üsküdarî	“	Nesih
204	Terceme-i Nesâiyih-i Eflâtun	es-Seyyid Mehmed Ali Fethî er-Ruscukî	“	Matbû
205	Hutbe Mecmû'ası		Arapça	“
206	Nâme-i Beyâamberî Tercemesi		Türkçe	“
207	'Ikdu'l-Ferâid	Fazl bin 'Alevî el-Hadramî	Arapça	“
208	ez-Zevrâ	Celâlüddîn ed-Devvânî	“	“
209	el-İşâretü'l-Ma'neviyye fi Âyini'l-Mevleviyye	eş-Şeyh Feyzullah (Eyyûbî)	Türkçe	“
210	Tarab-Engîz	Selîmiye Dergâhı Şeyhi Mehmed Sa'îd	“	“

211	“	“	“	“
212	Mecd-i Tâlid Tercemesi	Yenişehirli Mahmûd Hamdi	“	“
213	Mir'âtu't-Turuk	Münib Efendi	“	“
214	Kırk Suâl		“	Nesih
215	Bahru'l-Hayât	Rizeli Ahmed Hamdi Efendi	“	Matbû
216	Risâle-i Nâciye	Mehmed Rif'at Efendi	“	Ta'lîk
217	Râhatu'l-Kulûb	Kutbuddin el-İznîkî	“	Nesih
218	Terceme-i Mektûbât-ı Abdul-kâdir Geylânî	Süleyman Paşa	“	Matbû
219	“	“	“	“
220	Mızraklı 'İlmihâl	Birgivi Mehmed Efendi	“	“
221	'Aynu'l-Basîra Âmentü Şerhi		“	Nesih
222	Sâ'at-nâme	Hibetullah bin İsmâîl	“	“
223	ed-Dürrütü'l-'Âziziyye	eş-Şeyh Mustafa Vahyî (Eyyûbî)	Muhtelif	“
224	“	“	“	“
225	Tergîbu'l-Müte'allim	Mehmed bin Mehmed bin Ferîd el-Kastamônî	Arapça	“
226	Şerâit-i Te'ehhül		Türkçe	Ta'lîk
227	Risâle-i Ervâh	Edirneli Celâl	“	“
228	ed-Dürrütü'l-Beydâ	Gazzî-zâde eş-Şeyh Abdullatif	“	Nesih
229	Kasîde-i Necâtiye		Arapça	Matbû
230	Seyfu's-Süfiyyîn	eş-Şeyh Haydar er-Rifâ'î (el-Kütahyevî)	Türkçe	“
231	Terceme-i 'Aşk-nâme-i Sultan Veled	Erkân-ı Harbiyye Mümeyyizlerinden Hâlid Bey	“	“
232	el-Munkiz Mine'd-Dalâl	el-İmâm Ebû Hamid Muhamed el-Gazâlî	Arapça	“
233	Hasbihâl-i Sâlik	Hüseyn Hamdi Hâlidî	Türkçe	“
Mantık Kitapları				
234	Îsâgocî	Esiruddin Mufaddal bin Ömer el-Ebherî	Arapça	Nesih
235	Şemsiye Hâşiyesi		“	“
236	Fenârî	Şemsuddin Muhammed bin Hamza el-Fenârî	“	“
237	Tasavvurât	Kutbuddin er-Râzî	“	“
238	“	“	“	Matbû
239	Tasavvurât Hâşiyesi	Seyyid Şerîf Cürçânî	“	Nesih
240	ed-Dürü'n-Nâcî	Ömer bin Sâlih et-Tokâdî	“	Matbû
241	'İsâmu 'ala't-Tasdikât	'İsâmu'ddin el-İsferâyînî	“	Nesih

242	'îsâm ve İstî'âre	"	"	Matbû
243	Burhân	İsmâîl el-Gelenbevî	"	"
244	Hâşiye 'ale'l-Fenârî	Kara Halil	"	"
245	İsâgoci Hâşiyesi	Kul Ahmed bin Mehmed bin Hıdır Bey	"	"
246	Vaz'îyye Risâlesi	Kadı 'Aduddin el-Îcî	"	Ta'lik
Hikmet ve Hey'et Kitapları				
247	Coğrafya		Türkçe	Matbû
248	Kefevî 'ale'l-Lârî ve Remel ³²	Ahmed bin Hamîd el-Kefevî	Arapça	"
249	İpek Ta'lîmât-nâmesi		Türkçe	"
250	Kozmografya		"	"
Tıb Kitapları				
251	Revna-ı Bostân	Edirneli Sâlih	"	"
252	Felâk-nâme		"	"
253	Müfredât-ı Tıb		"	"
254	Bâh-nâme		"	"
255	Yâd-ıgâr-ı Hakîm	Mustafa bin Sa'dî	"	"
Ta'bîr Kitapları				
256	Ta'bîr-nâme-i Tarîkat		"	"
Âdâb ve Usûl-i Münâzaraya 'Âid Kitaplar				
257	Velediye	Saçaklı-zâde Mehmed 'Alâuddin	Arapça	Nesih
258	'Adudiye Şerhi (şerhu haşiye)		"	Ta'lik
Edebiyât Kitapları				
259	Dîvân-ı Seyyidinâ 'Ali k.v.	Hz Ali k.v.'ya mensûb	"	Matbû
260	Gülistân	eş-Şeyh Muslihuddin Sa'dî Şîrâzî	Farsça	"
261	"	"	"	"
262	"	"	"	"
263	"	"	"	"
264	"	"	"	"
265	"	"	"	"
266	"	"	"	"
267	"	"	"	"
268	Gülistân Şerhi	Sûdî Efendi Bosnevî	Türkçe	"

³² Asıl defterde kaydı bulunmayıp fazla kitap olduğu not düşülmüştür.

269	Bostân	Şeyh Sa'dî Şîrâzî	Farsça	Ta'lik
270	el-Kasîdetü'l-Bürde	eş-Şeyh Şerefuddin el-Bûsîrî	Arapça	Nesih
271	"	"	"	Matbû
272	" Şerhiyle Beraber	"	"	"
273	"	"	"	"
274	"	"	"	"
275	"	"	"	"
276	Tahmîsu'l-Bürde	Süleyman bin Andurrahman	"	"
277	Kasîde-i Bürde Şerhi	Ahmed bin Mustafa eş-şehîr Bilâlî	Türkçe	"
278	Kasîde-i Bürde Şerhi	Osman bin Tevfik Bey	"	"
279	Tahmîsu'l-Bürde		Arapça	"
280	Hâfîz Dîvânı	Şemsuddin eş-şehîr bi-Hâfîz Şîrâzî	Farsça	Ta'lik
281	"	"	"	Matbû
282	"	"	"	"
283	Dîvân-ı Hâfîz Şerhi	Vehbî Konevî 1. cild	Türkçe	"
284	"	" 2. cild	"	"
285	Hâfîz Dîvânı Şerhi	Vehbî Konevî 1. cild	"	"
286	"	" 2. cild	"	"
287	Pend-nâme	eş-Şeyh Ferîduddin 'Attâr	Farsça	"
288	Dîvân-ı Câmî	eş-Şeyh Nûreddin 'Abdurrahmân Câmî	"	Ta'lik
280	Külliyât-ı Dîvân-ı Fuzûlî	Muhammed bin Süleyman el-Bağdâdî eş-şehîr bi-Fuzûlî	Türkçe	Matbû
290	"	"	"	"
291	Manzûme-i Leylâ vü Mecnûn	"	"	"
292	"	"	"	"
293	Şâh u Gedâ	Dukakîn-zâde Yahya Bey	"	Ta'lik
294	Levâyh-i Hakikat	Molla Câmî'	Farsça	Matbû
295	Manzûme-i Vâmık-ı 'Azrâ	"	Türkçe	Ta'lik
296	Mevlid-i Şerîf	Süleyman Çelebi	"	Matbû
297	Mevlid-i Şerîf	Seyyid İbrahim er-Riyâzî	"	"
398	Terceme-i Sülvan-ı Mutâ'	Mehmed Sa'îd bin Kara Halil	"	"

299	Dîvân-ı İbn Kemâl	Şemseddin Ahmed eş-şehîr bi-İbn Kemâl	“	“
300	Hayriye-i Nâbî	Yusuf Nâbî Efendi	“	Ta’lîk
301	Dîvân-ı Nâbî	“	“	“
302	Dîvân-ı Nesîmî	İmâduddin Seyyid Nesîmî	“	Matbû
303	Dîvân-ı Üftâde	eş-Şeyh Muhyiddin Üftâde	“	“
304	Dîvân-ı Mısırî	eş-Şeyh Mehmed Niyâzî Mısırî	“	“
305	“	“	“	“
306	Dîvân-ı Bâkî	Şâ’ir-i Meşhûr Bâkî Efendi	“	Ta’lîk
307	Nân u Helvâ	eş-Şeyh Bahâuddin Âmilî	Farsça	Matbû
308	ed-Dürretü’z-Zâhire	eş-Şeyh Kâsım Efendi	Arapça	“
309	Külliyât-ı Dîvân-ı Rızâ	Tüccâr-zâde eş-Şeyh Rızâ	Türkçe	“
310	“	“	“	“
311	Dîvân-ı Zâtî	eş-Şeyh Zâtî Efendi	“	“
312	Dîvân-ı Kuddûsî	eş-Şeyh Kuddûsî Efendi	“	“
313	Lutfiye-i Vehbî	Sünbül-zâde Vehbî Efendi	“	“
314	Dîvân-ı Rızâî	Rızâ Efendi	“	“
315	Dîvân-ı Râgıb Paşa	Şamlı Râgıb Paşa	“	“
316	“	“	“	“
317	Dîvân-ı Senîh	Sıdkı-zâde Senîh Efendi	“	“
318	Mersiye-i İmâm Mazlûm	“	“	“
319	“	“	“	“
320	“	“	“	“
321	“	“	“	“
322	“	“	“	“
323	Dîvân-ı Zekâî	eş-Şeyh Zekâî Mevlevî	“	“
324	Vak’a-i Kerbelâ	Nûreddin	“	“
325	Zafer-nâme Şerhi	Bosnalı Fâzıl Paşa	“	“
326	Lutfiye-i Vehbî	Sünbülzâde Vehbi Efendi	“	“
327	Tercî’ u Terkîb	Ziyâ Paşa	“	“
328	“	“	“	“
329	Gül-deste-i Şu’arâ	“	“	“
330	Dîvân-ı Neş’et	Neş’et Efendi	“	“
331	Müfredât-ı Mesnevî	Şâhidî Mevlevî	Farsça	“
332	Dîvân-ı Hâmî	Hâmî Âmedî	Türkçe	“

333	Şerhu Kasîdeti İbni'l-'Amîd	Sa'îd es-Sirâfî	Arapça	"
334	Tuhfe-i İzziye		Türkçe	"
335	Dîvân-çe-i Fehîm	Süleyman Fehîm-i Sâni	"	"
336	Dîvân-ı 'İffet	Bursalı 'İffet Efendi	"	"
337	Dîvân-ı Vehbî Ma'a Lutfiyye	Sünbülzâde Vehbî Efendi	"	"
338	Dîvân-ı Sabrî	Mehmed Sabri Efendi	"	"
339	Bânet Su'âd Şerhi 'Âzîzu'l-Âsâr	Ahmed Hamdi Şirvânî	"	"
340	Dîvân-ı Leylâ Hanım	Şâ'ire Leylâ Hanım	"	"
341	Hâdiyu'l-'Uşşâk	Kaygulu-zâde eş-Şeyh Halîl Efendi	"	"
Kütüb-i Mütenevvi'a				
342	Sâl-nâme-i İstanbul		"	"
343	Sâl-nâme-i Vilâyet-i Hüdâvendigâr		"	"
Târîh Kitâpları				
344	Menâkıb-ı Çehâr-Yâr	eş-Şeyh Şemseddin es-Sivâsî	"	"
345	"	"	"	"
346	es-Savâ'iku'l-Muhrika fi'r-Reddi 'alâ Ehli'l-Bida' ve'z-Zendeka	eş-Şeyh Şihâbuddin Ahmed bin Hacer el-Heytemî el-Mekkî	Arapça	"
347	Menâkıb-ı Emîr Sultân	Şevkî Efendi	Türkçe	Nesih
348	"	"	"	"
340	Menâkıb-ı Emîr Sultân	Ni'metullah Efendi	"	Ta'lik
350	Menâkıb-ı Emîr Sultân Manzûm	Senâyi Mehmed Çelebi	"	Matbû
351	Şakâyık-ı Nu'mâniye Terce-mesi	Mecdî Efendi	"	Ta'lik
352	Zeyl-i Şakâyık	Atâî Efendi	"	"
353	Güldeste-i Riyâz-ı 'İrfân	İsmâil Belîğ Efendi	"	"
354	Mevlidi'n-Nebi A.s.	Ahmed-i Bî-cân Efendi	"	Ta'lik
355	Terceme-i Mukaddime-i İbn Haldûn	Ahmed Cevdet Paşa	"	Matbû
356	Kısas-ı Enbiyâ	"	"	"
357	Dürretü't-Tâc-Siyer-i Veysî	Veysî Efendi	"	"
358	Müntehabât-ı Evliyâ Çelebi	Evliyâ Çelebi	"	"

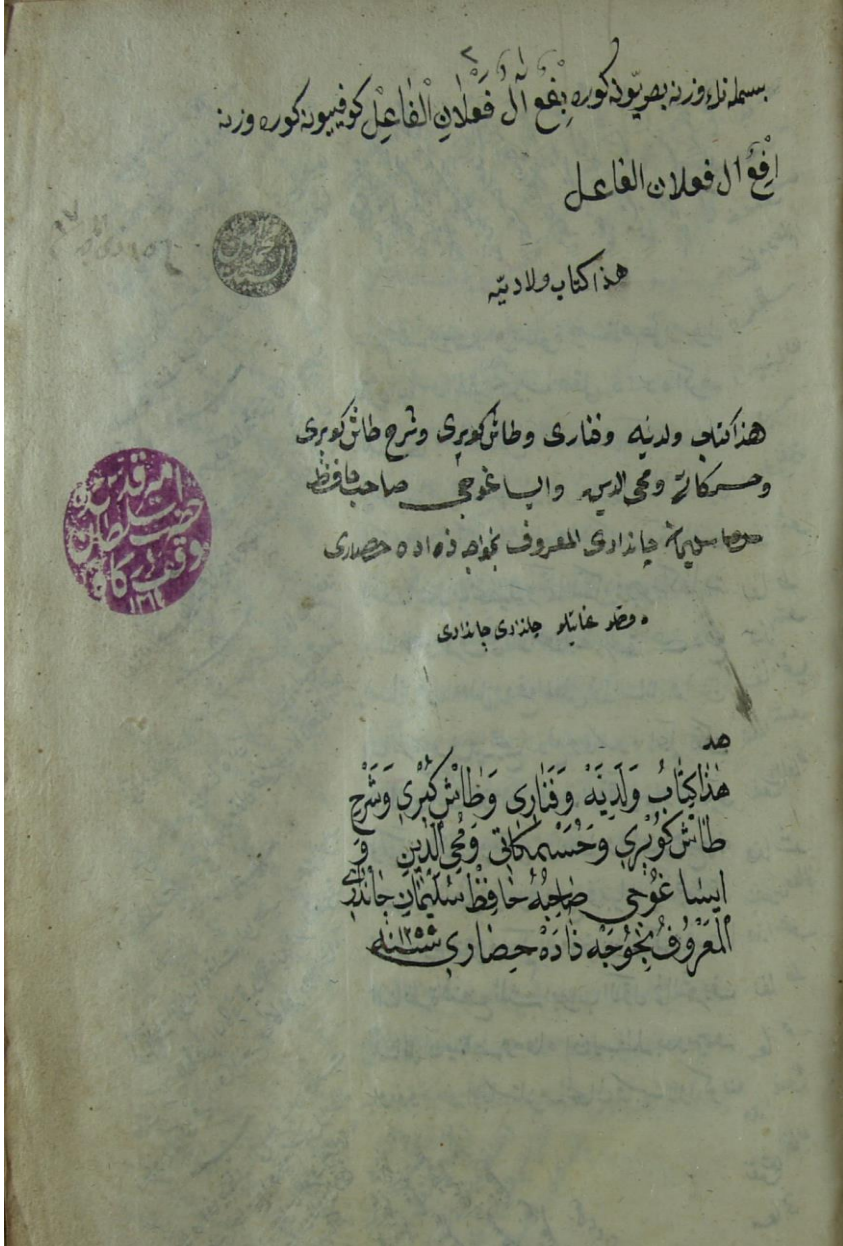

359	“	“	“	“
360	Tabakâtu'l-'Allâme	eş-Şeyh Ahmed eş-Şernûbî	Arapça	“
361	el-Menâkıbu'z-Zâhire	Mehmed bin Mahmûd ez-Zeynî	Türkçe	Ta'lik
362	Kıssa-i Kehfiyye (Manzum)	Nürî Efendi	“	Matbû
363	Et-Tuhfetu'l-'Asrî fî Menâkıbî'l-Misrî	eş-Şeyh Mustafa Lutfullah Efendi	“	“
364	Târîhu'l-İslâm	Nişâncı Mehmed	“	Nesih
365	Menâkıb-ı Eşref-i Rûmî	Hayrullah Nedim Bey	“	Matbû
366	Yâdigâr-ı Şemsî	Hız. Misrî Dergâhı Şeyhi Mehmed Şemseddin Efendi	“	“
367	Gülşen-i Ma'ârif (sânî)	Ferâizcizâde Mehmed Sa'îd Efendi	“	“
368	Menâkıb-ı Kereb-i Gâzî (cüz'-i sâdis)		“	Nesih
369	Menâkıb-ı Ebû Müslim Berdâr (cüz'-i evvel)		“	“
370	ed-Dürretü'l-Mükâletü fî Fethi Mekke		Arapça	Matbû
371	Tûtî-nâme		Türkçe	“
372	Miftâhu Fütûhât-ı Hâkânî		“	Ta'lik
373	Terceme-i Târîh-i Çin ve Maçin		“	Matbû
374	Dalkavuk		“	“
375	Hud'a-i 'Askeriyye	Erkân-ı Harbiye Binbaşlılarından Hâlid Bey	“	“
Nahiv Kitapları				
376	Nahiv Cümlesi Kâfiye Izhâr 'Avâmil	Ebû Ömer ve İbn Hâcib ve Muhammed Birgivî	Arapça	“
377	“	“	“	“
378	“	“	“	“
379	“	“	“	“
380	el-Fevâidu'z-Ziyâiyye	Nüreddin Abdurrahmân Câmî	“	Ta'lik
381	Izhâr Mu'ribi	Hüseyin İbn Ahmed eş-Şehir bi-Zeynî-zâde	“	“
382	Netâyicü'l-Efkâr ve Şerhu'l-Kâfiye	eş-Şeyh Mustafa bin Hamza eş-Şehir bi-Adalı ve 'İsâm	“	Matbû
383	'Avâmil	Mehmed bin Pir Ali Birgivî	“	Nesih

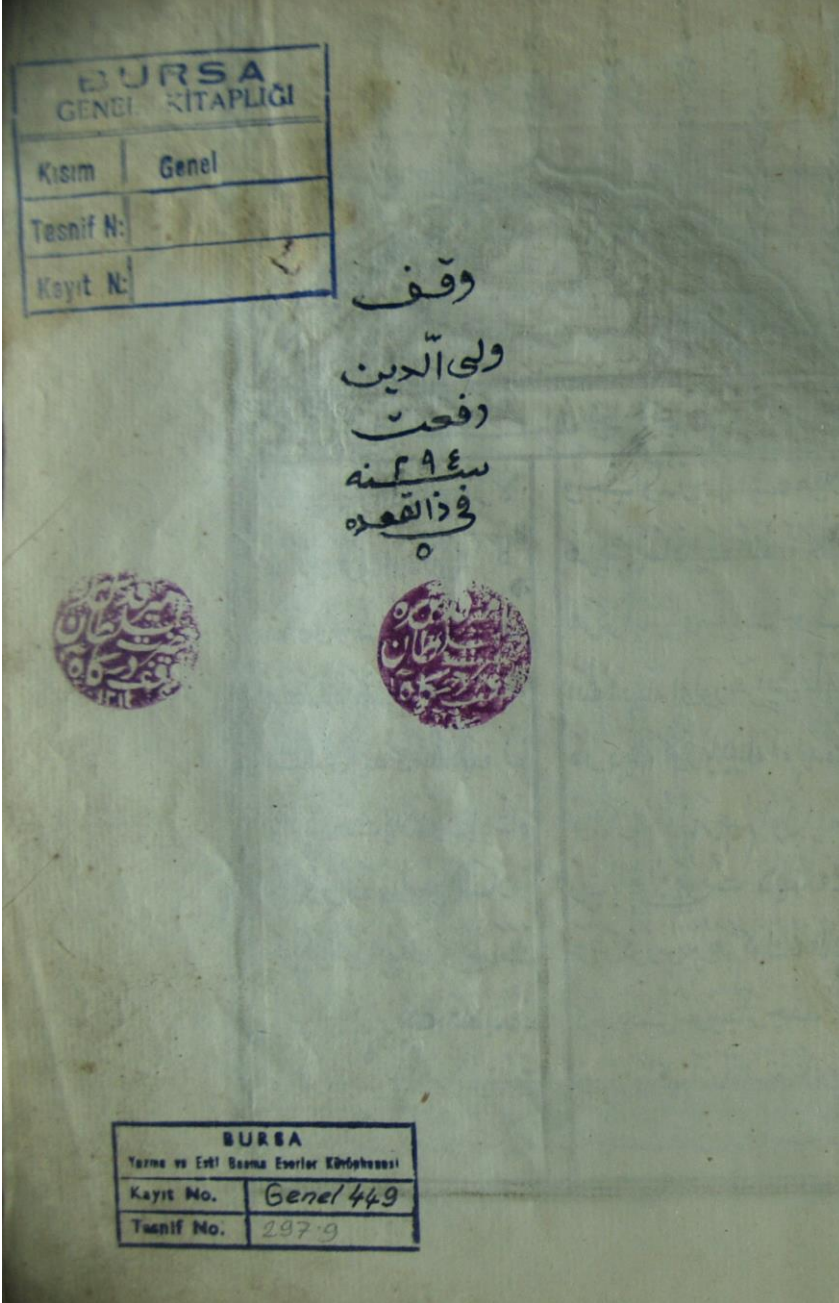
384	'Avâmil Mu'rîbi	Hüseyn bin İbn Ahmed eş-şehîr bi-Zeynî-zâde	"	"
385	"	"	"	"
386	"	"	"	Ta'lîk
387	Şerhu'l-Ezheriyye	Abdullah el-Ezherî	"	Nesih
Sarf Kitapları				
388	Sarf Cümlesi	Ebû Hanîfe Nu'man bin Sâbit ve Ahmed bin Mes'ûd ve İbrahim Zencânî	"	Matbû
389	"	"	"	"
390	"	"	"	Nesih
391	"	"	"	"
392	"	"	"	Matbû
393	"	"	"	"
394	"	"	"	Nesih
395	"	"	"	Ta'lîk
396	Merâhu'l-Ervâh	Ahmed bin Ali bin Mes'ûd	"	Nesih
397	'izzî Şerhi	Sa'duddin et-Teftazânî	"	"
398	Maksûd Şerhi	"	"	Ta'lîk
399	"	"	"	"
400	Kavâ'id-i Osmânî	Mehmed Fuâd ve Ahmed Cevdet Paşalar	Türkçe	Matbû
401	Kavâ'id-i Fârisî	Hâfız Mehmed Murad bin Şeyh Abdulkerim Efendi	"	"
402	Gülzâr-ı Kavâ'id-i Fârisî	Hâfız İbrahim Efendi	Farsça	"
403	Ta'lîm-i Fârisî	"	Türkçe	"
404	Kavâ'id-i Fârisî	Mehmed Murad Efendi	"	"
405	"	"	"	"
406	"	"	"	"
Lugat Kitapları				
407	Ta'rîfâtü's-Seyyid	Seyyid Şerîf Cürcânî	Arapça	"
408	"	"	"	"
409	Muhtârü's-Sihah	Muhammed bin Ebi Bekr bin Abdilkâdir er-Râzî	Farsça	Ta'lîk
410	Burhân-ı Kâtî'	Hüseyn bin Halef bi-Tebrîzî	"	Matbû
411	Ahterî Kebîr	Mustafa bin Şemseddin el-Karahisârî	Türkçe	Ta'lîk
412	"	"	"	Matbû
413	Kâmûs Tercemesi Okyanus	Ebu'l-Kemâl 'Âsım Efendi (1)	"	"

414	“	“ (2)	“	“
415	“	“ (3)	“	“
416	Müzilü'l-Hafâ	Mehmed Murad Efendi	“	“
417	Tuhfe-i Vehbî	Sünbül-zâde Vehbi Efendi	“	“
418	“	“	“	“
419	Şerh-i Tuhfe-i Vehbî	Ahmed Hayâtî Efendi	“	“
420	Tuhfe-i Vehbî	Sünbül-zâde Vehbi Efendi	“	“
421	Şerh-i Tuhfe-i Vehbî	Ahmed Hayâtî Efendi ve Oğlu	“	“
422	Subha-i Sıbyân	Mahmûd bin Ahmed er-Rûmî	“	“
423	Şâhidî	Şâhidî Mevlevî	“	“
Mecmû'alar				
424	Mecmû'atu'r-Resâil		Karışık	Ta'lik
425	“	Beğzâde Mustafa Efendi	Yarı Karışık	Matbû
426	“		“	Nesih
427	“	“	“	“
428	Mecmû'a		Muhtelif	Nesih
429	“		“	“
439	“		“	“
431	“		“	“
432	“		“	Ta'lik
433	“		“	Nesih
434	“		“	Matbû

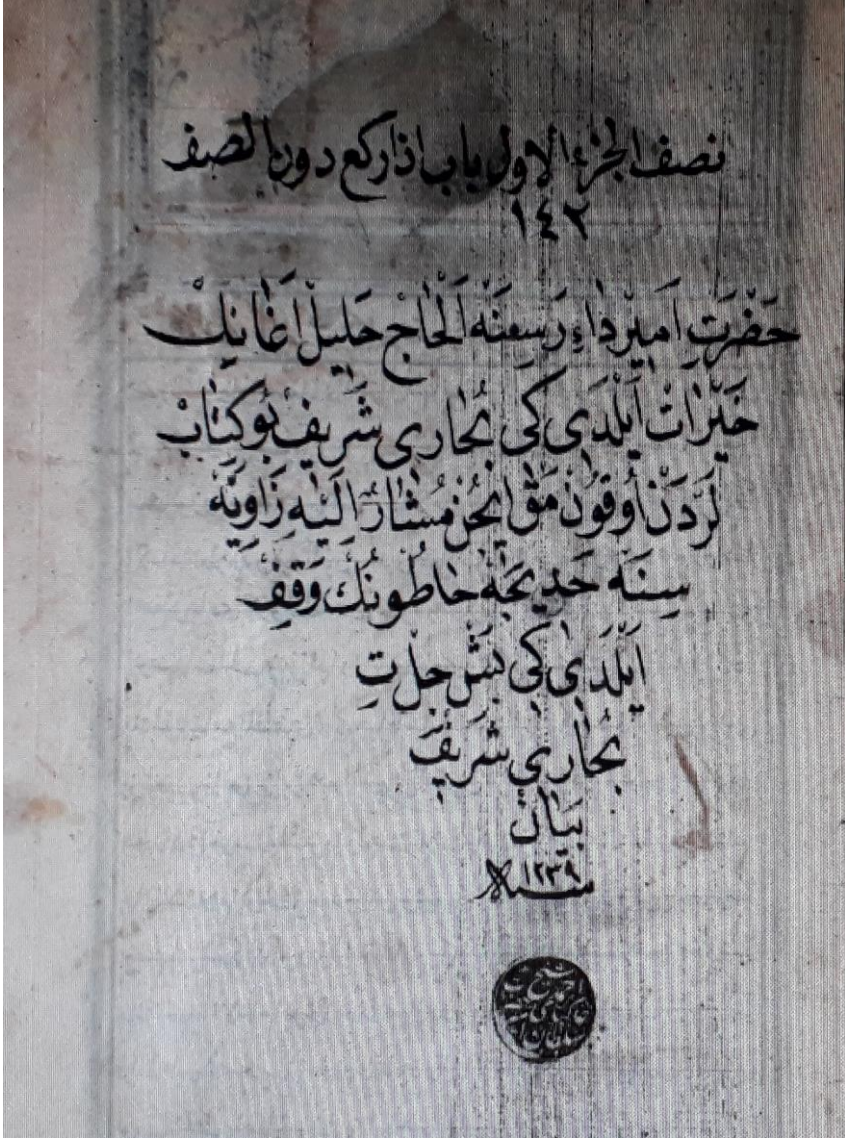
Resim 1 (GE413A, BİYEK)

Resim 2 (GE449, BİYEK)

Resim 3 (GE188-192, BİYEK)

Resim 4 (GE334, BİYEK)

